

نقش شاه طهماسب اول صفوی در تثبیت تشیع در ایران

مؤلف:

جبرئیل مهرزو

مدرس دانشگاه علمی کاربردی خراسان شمالی

سرشناسه	:	مهر، جبرئیل، ۱۳۵۰-
عنوان و نام پدیدآور	:	نقش شاه طهماسب اول صفوی در تثبیت تشیع در ایران / مؤلف: جبرئیل مهر.
مشخصات نشر	:	مشهد: سخن گستر، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۳۰۰ ص، مصور.
شابک	:	978-600-247-771-2
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه
موضوع	:	طهماسب صفوی اول، شاه ایران، ۹۱۹-۹۸۴ ق.
موضوع	:	شیعه -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۰-۱۲ ق.
ع	:	Shi'ah -- Iran -- History -- 16- 18th century
موضوع	:	ایران -- تاریخ -- صفویان، ۹۰۷-۱۱۴۸ ق.
موضوع	:	Iran -- History -- Safavids, 1502 -1736
رده‌بندی کنگ	:	DSR۱۲۰۶/م۹ن۷ ۱۳۹۷
رده‌بندی دیویر	:	۹۵۵/۰۷۱۲
شماره کتابشناسی	:	۵۱۴۲۱

نقش شاه طهماسب اول صفوی در تثبیت تشیع در ایران

جبرئیل مهر

چاپ اول / ۱۳۹۷

چاپخانه: چاپ دیجیتال خادمی

۱۰۰۰ نسخه

صفحه‌آرایی: نفیسه اسماعیلی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۴۷-۷۷۱-۲

۲۵۰۰۰ تومان

ناشر: سخن گستر

مشهد، خیابان ابن سینا بین ابن سینا ۱ و ۳ ساختمان اطبا

تلفن: ۵۱-۳۸۴۳۹۹۵۵

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
۱- بیان مسئله	۱۱
۲- پیشینه تحقیق	۱۲
۳- مرادها	۱۴
۴- فرضیات	۱۵
۵- روش تحقیق	۱۶
۶- محدوده تحقیق	۱۶
تعریف مفاهیم و اصطلاحات	۱۷
معرفی و نقد منابع	۱۸
بخش اول: سیاست‌های مذهبی شاه طهماسب اول و عوی در تثبیت مذهب تشیع	۲۵
فصل اول: تشیع از آغاز تا حکومت شاه طهماسب اول صفوی	۲۶
۱- منبع آغازین تشیع	۲۶
۲- تشیع در زمان خلفای راشدین	۲۷
۳- تشیع در زمان امویان	۲۹
۴- تشیع در دوران حکومت عباسیان به همراه دودمان‌های ایرانی	۳۱
۵- تشیع در دوره مغولان و ایلخانان	۳۹
۶- آخرین نهضت شیعی در ایران قبل از صفویان	۴۴
۷- تشیع در دوره تیموریان	۴۵
۸- تشیع در زمان ترکمانان	۵۰
۹- تأسیس حکومت تشیع در دوره‌ی بنیانگذار سلسله صفوی	۵۴
فصل دوم: پیشینه تاریخی شاه طهماسب	۶۰
۱- تاریخچه زندگی شاه طهماسب	۶۰
۲- جنگ با ازبک‌ها	۶۴

۶۶ ۳- جنگ با دولت عثمانی

۷۱ ۴- خصوصیات فردی شاه طهماسب

۷۵ فصل سوم: اعتقادات مذهبی شاه طهماسب تا ۲۰ سالگی

۷۵ ۱- رفتار طهماسب قبل از پادشاهی در راه تشیع

۷۸ ۲- حرم سرا

۸۱ ۳- پادگاهساری

۸۲ ۴- توبه شاه طهماسب در راه ترویج مذهب تشیع

۹۲ فصل چهارم: عملکردهای مذهبی شاه طهماسب در تثبیت مذهب تشیع

۹۲ ۱- تمسک به اهل بیت علیهم السلام جهت اتصال به اصالت تشیع

۹۹ ۲- توجه به سادات جهت اتصال به نسب تشیع

۱۰۷ ۳- احکام و احکامات فقهی براساس منابع تشیع

۱۱۸ ۴- توقفات براساس مذهب تشیع

..... فصل پنجم: نقش شاه طهماسب در گسترش و تثبیت مذهب تشیع با ایجاد بناها و

۱۲۱ هنرهای اسلامی

۱۲۲ ۱- بناهای اسلامی حقه تبلیغ و ترویج تشیع

۱۳۴ ۲- آثار هنری در تثبیت مذهب تشیع

..... فصل ششم: تأثیر مذهب تشیع بر ادبیات و مراسمهای مذهبی دوره‌ی شاه طهماسب

۱۳۸ ۱- تأثیر مذهب تشیع در ادبیات

۱۴۷ ۲- مراسم مذهبی ماه محرم و تأثیر آن در تثبیت و ترویج تشیع

۱۵۵ ۳- برپایی مراسم حج از روند مذهب تشیع

..... بخش دوم: روابط دین و دولت شاه طهماسب در بسط و گسترش مذهب تشیع

۱۶۲ فصل اول: نقش علمای داخل در تثبیت و گسترش مذهب تشیع

۱۶۲ ۱- جایگاه و نقش علمای دینی در تثبیت تشیع

۱۶۸ ۲- ارتباط علمای دین با شاه طهماسب در بسط و گسترش مذهب تشیع

۱۷۱ ۳- دخالت علمای شیعه در امور سیاسی

۱۷۵ ۴- ارتباط علمای داخل و علمای مهاجر در جهت اهداف تشیع

۱۷۸ ۵- نحوه‌ی قضاوت و دادرسی علمای شیعه در بین مردم

۱۸۱ ۶- توجه شاه طهماسب به علمای شیعه در اجرای تنبیهات شرعی و قانونی

۱۸۴	۷- مشروعیت حکومت شاه طهماسب صفوی از دیدگاه علمای تشیع
۱۹۲	فصل دوم: نقش علمای مهاجر در تثبیت و گسترش مذهب تشیع
۱۹۲	۱- ارتباط علمای تشیع جبل عامل (علمای مهاجر) با شاه طهماسب
۱۹۴	۲- ورود علمای مهاجر به خصوص جبل عامل به ایران برای نشر تشیع
۲۱۱	۳- تأثیرگذاری علمای مهاجر بر شاه طهماسب در راه ترویج مذهب تشیع
۲۱۵	۴- نقش علمای مهاجر برای تعلیم و گرایش مردم ایران به تشیع
۲۱۹	فصل سوم: ارتباط شاه طهماسب با همایون شاه و گرایش وی به شیعیگری
۲۱۹	۱- ارتباط اولیه شاه طهماسب با همایون شاه
۲۲۲	۲- دیدار همایون شاه با شاه طهماسب
۲۲۴	۳- علت گرایش همایون شاه به شیعیگری
	فصل چهارم: سیاست‌های مذهبی شاه طهماسب در تشکیلات دولتی برای افزایش نفوذ تشیع
۲۲۹	۱- روند دگرگونی از قریب‌انگیزی به شیعیگری
۲۳۴	۲- مناصب مذهبی
۲۳۹	۳- حمایت از مردم در مقابل ظلم و ستم حکام و والیان
۲۴۸	فصل پنجم: روابط شاه طهماسب با اقلیت‌های مذهبی و مذاهب خارج از کشور
۲۴۸	۱- حکومت تشیع در برخورد با اهل تسنن
۲۵۲	۲- حکومت تشیع در برخورد با مششعیان
۲۵۴	۳- حکومت تشیع در برابر شیعه اسماعیلیان
۲۵۵	۴- حکومت تشیع در برخورد با مسیحیان
۲۵۸	۵- حکومت تشیع در برخورد با یهودیان
۲۵۹	۶- حکومت تشیع در برخورد با زرتشتیان
۲۶۱	۷- حکومت تشیع در روابط با کشورهای مسیحی
۲۶۹	۸- حکومت تشیع در روابط با سنی‌های ازبک و عثمانی
۲۸۲	نتیجه‌گیری
۲۸۴	منابع
۲۸۷	سفرنامه‌ها
۲۸۸	مآخذ
۲۹۲	مجلات

مقدمه

پژوهش حاضر به نقش شاه طهماسب اول در تثبیت تشیع در ایران می‌پردازد، او دومین پادشاه سلسله صفوی و پسر شاه اسماعیل اول است که پس از پدرش به حکومت در ایران رسید. شاه اسماعیل با کمک نیروهای قزلباش حکومت ملوک الطوائفی را در ایران از بین برد و با برقراری مذهب تشیع اثنی عشری به عنوان مذهب رسمی کشور شالوده کشوری متحد و یکپارچه را در ایران پی‌ریزی کرد.

براین اساس، اگرچه شاه اسماعیل از سال ۹۰۷ ه. ق تا هنگام مرگ ۱۹ رجب ۹۳۰ ه. ق قدرت صفویان را با مذهب تشیع در ایران تثبیت کرده بود، اما ثبات آینده‌ی دولت صفوی در گرو توانایی فرزندان و جانشین وی، طهماسب دوم، سال‌های ۹۳۰ تا ۹۸۴ ه. ق بود.

شاه طهماسب نه تنها در حفظ سرحدات ایران در شرق و غرب کشور کوشید، بلکه با توانایی خویش به تنش‌های داخلی برخاسته از نزاع‌ریشه دار درون دولت صفوی که میان ترکان و ایرانیان از یک سو و نهاد مذهب و سیاست از سوی دیگر وجود داشت پایان بخشید و از در افتادن کشور به ورطه‌ی هرج و مرج داخلی جلوگیری کرد.

به نظر می‌رسد این توانایی و بینش عمیق شاه طهماسب در تثبیت تدریجی دولت سیاسی و معنوی برگرفته از مذهب تشیع باشد، لذا در این پژوهش کوشش بر این است که به نقش شاه طهماسب در تثبیت تشیع در ایران پرداخته شود.

۱- بیان مسئله

شاه طهماسب به عنوان دومین پادشاه سلسله صفوی نقش و سهمی اساسی در تثبیت مذهب تشیع در ایران ایفا نموده است. حکومت صفویان که بر پایه مذهب تشیع به وجود آمده بود، در دوره شاه طهماسب به آن چنان ثباتی رسید که سلسله صفوی توانست دو قرن پس از آن دوام یابد.

مذهبی که شاه طهماسب عهده دار نگه داری و بسط و گسترش آن بود، از منبع نبوت نبی اکرم صل الله علیه و آله وسلم و امامت معصومین علیهم السلام بود، که نیاز به پویایی و تفکری عظیم در انجام رسالتش داشت. لذا او در این راه کوشش فراوانی کرد. در تشریح ابعاد این قضیه می توان به نقش علمای مهاجر جبل عامل در این دوره، روابط دین و دولت در عصر شاه طهماسب و سیاست های مذهبی وی اشاره نمود. به طور کل این مسئله به این شکل عنوان می شود که شاه طهماسب تا چه حد و چگونه در تثبیت مذهب تشیع در ایران نقش داشته است؟

۲- پیشینه تحقیق

پژوهشگر در طرز تحقیقات خویش به کتاب مستقلی که درباره نقش شاه طهماسب اول در تثبیت مذهب تشیع در ایران، پرداخته باشد، برخورد نکرده یا تا کنون به دست نیاورده است.

اما در بین مآخذ و تحقیقات محققان معاصر به طور پراکنده به موضوع فوق اشاراتی شده است که به برخی از مهم ترین آنها اشاره می شود.

۱- صفویه در عرصه دین، فرهنگ و سیاست

تألیف رسول جعفریان، در قم توسط انتشارات نشر شکره حوزه و دانشگاه به سال ۱۳۷۹ در سه جلد چاپ و منتشر شده است.

این کتابی سه جلدی می باشد که جلد اول و دوم آن به سبب راهنمایی در پژوهش حاضر داشته است که در زمینه رسمیت مذهب تشیع در ایران، نقش علمای داخل و مهاجر، نماز، وقف نامه ها و ادبیات در دوره شاه طهماسب مؤثر بوده است.

۲- ساختار نهاد و اندیشه دینی در ایران عصر صفوی

تألیف منصور صفت گل، در تهران توسط انتشارات خدمات فرهنگی رسا به سال ۱۳۸۱ چاپ و منتشر شده است.

کتاب مذکور راهنمای مناسبی برای پژوهش حاضر در شناخت علمای داخل و علمای مهاجر بوده است، همچنین شناخت در ساختار حکومت مذهبی دوره صفویان که ریشه در مذهب تشیع دارد را در میان گفتارش مورد بررسی قرار داده که قابل توجه بوده است.

۳- دین و مذهب در عصر صفوی

تألیف مریم میر احمدی، در تهران در انتشارات امیر کبیر به سال ۱۳۶۳ چاپ و منتشر شده است. این اثر شامل هفت فصل است که تأثیر مذهب تشیع را در سیاست، ادبیات و نهضت‌های شیعی دوره صفویان بررسی می‌کند و هدف اصلی نویسنده در این کتاب، پژوهش در باره قدرت مذهبی و قدرت سیاسی و کوشش شاهان صفوی در همساز ساختن مذهب شیعه امامیه و سیاست می‌باشد که در پژوهش حاضر مورد توجه و استفاده بوده است.

۴- تاریخ سیاسی و اجتماعی ایران در عهد صفوی

تألیف مریم میر احمدی، در تهران توسط انتشارات امیر کبیر به سال ۱۳۷۱ چاپ و منتشر شده است. این اثر شامل هشت فصل در زمینه‌های سیاسی، حکومت شاهان صفوی، نظام اداری و تشکیلات مملکتی مناصب مذهبی، روابط سیاسی و اقتصادی در عصر صفوی و ادبیات و علوم و هنر می‌باشد. که با توجه به موضوعات این کتاب اثر مثبتی در ارائه تحقیق بخش دوم در رابطه با دین و دولت داشته است.

۵- شاه طهماسب اول

تألیف منوچهر پارسا دوست، در تهران توسط شرکت سهامی انتشار به سال ۱۳۷۷ چاپ و منتشر شده است.

این اثر در هفت بخش و هر بخش در چند فصل به بیان زندگی شاه طهماسب اول اخته و چهره او را از دیدگاه‌های مختلف به خواننده شناسانده است. اثر مذکور کتاب جامع در باره زندگانی شاه طهماسب است که با مطالعه این کتاب در فصل‌های مختلف این پژوهش برداشت‌های لازم گردیده است. که مسائل مذهبی شاه طهماسب از آن استنباط گردیده و در شناخت سیاست‌های مذهبی شاه طهماسب و نقش علمای داخل و خارج از کشور در پژوهش حاضر مؤثر بوده است.

۶- تشیع و تصوف (تا آغاز سده دوازدهم)

تألیف کامل مصطفی الشیبی با ترجمه علی رضا ذکاوتی قراگزلو، در تهران با انتشارات امیر کبیر به سال ۱۳۸۵ چاپ و منتشر شده است.

اثر مذکور شامل هفت فصل است که مذهب تشیع را از زمان شکل گیری آن تا زمان صفویان، در ۴۰۲ صفحه مورد بررسی قرار می‌دهد و اکثر مراجعات مولف به نسخ خطی کیمیاب و منابع بوده است. که نتیجه تحقیقات عمیق مؤلف در موضوعات مهم تشیع و تصوف، بررسی ارتباط این دو با یکدیگر می‌باشد.

این اثر با توجه به محتوای مطالب آن در باب تشیع از آغاز مذهب تشیع تا دوره صفویان شناختی جامع و کلی ای ارائه تحقیق گردید، که افکار شیعه در آن مورد بررسی این تحقیق واقع شد.

۳- سؤال

لازمه هر پژوهش، پرسش‌هایی است که ذهن پژوهشگر را به کنکاش وامی‌دارد پرسش‌ها چهارچوب پژوهش را مشخص می‌کنند لذا در ابتدای هر پژوهش باید پرسش‌های فرضی موضوع پژوهش پرداخت که در این جا به برخی از پرسش‌های اصلی موضوع این پژوهش می‌پردازیم:

- ۱- حکومت مذهبی تشیع در دوره صفویه چگونه توسط چه کسی اعلام شد؟
- ۲- عملکرد مذهبی شاه طهماسب چه نقشی در تثبیت مذهب تشیع داشت؟
- ۳- عملکرد مذهبی شاه طهماسب چه نقشی در تثبیت حکومت صفوی ایفا کرد؟
- ۴- نقش علمای داخلی در تثبیت مذهب تشیع از چه اهدافی برخوردار بود؟
- ۵- نقش علمای مهاجر در تثبیت مذهب تشیع در دوره شاه طهماسب تا چه حد بود؟
- ۶- نحوه تعامل و ارتباط علما و روحانیون با شخص شاه طهماسب به چه میزان صورت گرفت؟
- ۷- آیا شاه طهماسب برای گسترش مذهب تشیع در ایران در ایجاد بناها و هنرهای اسلامی نقش سازنده‌ای ایفا کرد؟

۸- نحوه برخورد حکومت تشیع شاه طهماسب با اقلیت‌های مذهبی چگونه بود؟

۹- نحوه ارتباط حکومت تشیع شاه طهماسب با همسایگان غربی و شرقی ایران چگونه بود؟

۴- فرضیات

- حکومت صفویه توسط شاه اسماعیل اول به سال ۹۰۷ هـ ق تأسیس گردید و مذهب تشیع را به عنوان مذهب رسمی کشور ایران اعلام کرد.
- شاه طهماسب به عنوان شخصی که پیرو مذهب تشیع بود سعی بر گسترش مذهب تشیع را داشت. لذا در عنفوان جوانی توبه می کند و همیشه در اموراتش به اهل بیت تمسک می جوید و اعمال مذهبی را به جای می آورد و به عنوان فردی متدین به مذهب تشیع در بسط و گسترش حکومت شیعی، تمام توان و خواسته ها و امیال خود را در اختیار می گیرد تا به تثبیت و قدرت مذهب تشیع پردازد.
- شاه طهماسب با بسط و گسترش مذهب تشیع از طریق علما و اعمال مذهبی توانست بیش از نیم قرن پادشاهی کند و به حکومت صفویان را تضمین کند.
- علما و روحانیون داخل کشور نیز در جهت تبلیغ و نشر مذهب تشیع دخیل بوده و نقش تأثیرگذار خود را در سطح جامعه ایران کرده اند.
- علمای مهاجر به خصوص علمای جبل المل نقش مهمی در تثبیت تشیع در ایران داشته اند و می توان گفت که آنان نهضت تشیع در ایران را به پیش بردند. اینان در بین شیعیان ایران بسیاری از مراسم های مذهبی مانند برگزینی امام جمعه و غیره را رواج دادند. بطوری که برخی از علمای مهاجر با شاه طهماسب ارتباط مستقیم داشته و در وی نفوذ و تأثیر معنوی فراوانی گزاردند.
- خاطر نشان می شود علما و روحانیون ارتباط تنگاتنگی با شخص شاه طهماسب در اجرای دستورات حکومتی و هم نشینی در جلسات بحث و مناظره دینی داشته اند. علما به عنوان یکی از مهم ترین طبقات جامعه محسوب می شدند. آنان در امور سیاسی نیز دخالت داشته و گاه در عزل و نصب بعضی از وزرا و حکام دخالت می کردند.
- شاه طهماسب مانند پدرش در ابتدای راه تثبیت قدرت مذهبی و معنوی تشیع قرار داشت، لذا فرصت ساخت بناهای اسلامی در سطح وسیعی را نداشت، اما در تزئین بناهای اسلامی با شعارهای مذهب تشیع، توسعه حوزه های دینی در جهت تعلیم و تربیت فرزندان شیعه و امور هنری در ضرب سکه ها به نام ائمه اطهار علیهم السلام و تهذیب کتب مؤثر بود.

- در برابر اقلیت‌ها مذهبی، سنی مذهب‌های داخل و مسیحیان و سایر ادیان تاجایی که خلاف حکومت عمل نکرده باشند روش ملایم و مسالمت آمیزی داشت.

- شاه طهماسب با همسایگان شرقی ارتباط متفاوتی داشت لذا با ازیکان به خصوص عبید الله خان بیشتر در حال نزاع و مخالفت مذهب و آیین آنان بود، حتی آنان را کافر می‌دانست. اما با هندی‌ها از جمله بابر و پسرش همایون شاه ارتباط بسیار دوستانه داشت تا حدی که به همایون شاه کمک کرد که حکومت خود را از شیرخان باز پس گیرد.

در ارتباط با همسایگان غربی، با دولت عثمانی تا سال ۹۶۲ ه. ق. مخاصماتی بود که در این سال بعد از صلح آماسیه ارتباط مثبتی برقرار شد. اما با کشورهای مسیحی نشین به خصوص اروپائیان صددیده‌نتی و ارتباط با آنان را نداشت. حتی آنان را نجس می‌دانست و پشت سر آنان خاک می‌ریخت. لذا از آن جا که شاه طهماسب بیشتر به مسائل مذهبی و داخلی کشور می‌پرداخت به برقراری ارتباط با کشورهای مسیحی نشین اروپایی کمتر توجه کرد.

۵- روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر روش تحقیق تاریخی، با شیوه گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و به صورت فیش برداری است که با توجه به تعلق رویدادها به گذشته و عدم امکان استفاده از روش تجربی، ابتدا به جمع‌آوری و گردآوری اطلاعات از منابع دست اول و مآخذ پرداخته و سپس با استفاده از ویژگی انتقادی و توثیقی، تجزیه و تحلیل فیش‌ها و سنجش صحت و سقم اطلاعات و کشف رابطه علت و معلول درباره‌ی اقدامات شاه طهماسب در تثبیت مذهب تشیع مبادرت شده تا سرانجام یک پژوهش ارزشمند و مستدل و علمی از موضوع تقدیم حضور گردد.

۶- محدوده تحقیق

به دلیل عدم دسترسی به تمام منابع و اسناد و مدارک لازم در این دوره‌ی تاریخ شاید نتوان تحقیقی مفصل و کامل از موضوع تحقیق ارائه داد. در نتیجه فقط می‌توان از منابعی که در کتابخانه‌ها موجود است تحقیقی پیرامون موضوع بیان داشت.

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

اسکندر شآن: لقب رایج در عصر صفوی برای شاه اسماعیل اول است.

شاه دین پناه: لقب رایج در عصر صفوی برای شاه طهماسب اول است.

قزلباش: به مجموعه‌ای از قبایل ترکمان آسیای صغیر و شام و مناطق کوهستانی ارمنستان، نظیر شاملو، استاجلو، نکلو، روملو، ذوالقدر، افشار و قاجار اطلاق می‌شود که هسته اصلی و اولیه سپاه صفویان را تشکیل می‌دادند و برخی از فرماندهان این قبایل در دوره‌ی شاه طهماسب عالی‌ترین مناصب دولتی را عهده دار شدند.

علمای مهاجر: علمایی که از ناحیه جبل عامل لبنان و بحرین و عراق (دیاربکر و بصره) در زمان شاه اسماعیل و شاه طهماسب به ایران آمدند.

صدر: عالی‌ترین مقام مذهبی در زمان صفویان بوده است.

عجم: کلمه عربی «عجم» در ادوار به معنای سانی اطلاق می‌شد که عربی را بد صحبت می‌کردند اما در صدر اسلام تغییری در معنی آن پیدا شد و برای غیر عرب‌ها به کار رفت و اندک اندک به طور خاص برای ایرانی‌ها رواج یافت.

خلیفه الخلفا: در داخل هر طایفه قزلباش گروهی را صوفیان می‌نامیدند، رهبر صوفیان هر طایفه را خلیفه، و رئیس تمام صوفیان را خلیفه الخلفا می‌خواندند.

مجلس بهشت آیین: منظور مجلسی که در آن شاه طهماسب حاضر دارند.

تمغا: مالیاتی که برای مردم تعیین می‌شد تا پرداخت کنند.

سیورغال: در آمدی که از مالیات و سایر موارد به دست می‌آمد و شاه آن را به صورت مواجهی برای علما و یا برخی از حکما قرار می‌داد.

سادات: شامل کسانی می‌شود که نسل و نسب آنان به یکی از ائمه اطهار علیهم السلام متصل شود.

محقق کرکی: یکی از بزرگترین علمای جبل عامل است که در زمان شاه اسماعیل با دعوت وی مدت اندکی در ایران باقی ماند، سپس در زمان شاه طهماسب با دعوت وی به ایران آمد و قدرت مذهبی ایران را به دست گرفت. و سرآغاز ورود سایر علمای مهاجر به ایران شد.

معرفی و نقد منابع

در دوره شاه طهماسب اول، نویسندگان برجسته‌ای بوده‌اند که وقایع دوران حکومت وی را ثبت و ضبط کرده‌اند که در زیر به مواردی از این منابع اشاره می‌شود:

۱- تذکره شاه طهماسب اول

یکی از منابع اصلی این دوره که قابل تأمل و تجزیه و تحلیل می‌باشد کتاب **تذکره شاه طهماسب اول** است. به اعتقاد برخی مورخان وی پس از فراغت از جنگ‌ها و آسودگی خاطر، در این کتاب مذکور به نوشتن وقایعی که بر وی گذشته کرده است، اما به نظر برخی از مورخان دیگر این اثر نمی‌تواند نوشته‌ی شاه طهماسب باشد بلکه توسط کسی دیگر نوشته شده و به نام وی منسوب شده است.

از برجسته‌ترین مطالعات این کتاب از چند جهت ممکن است حائز اهمیت باشد: اول آن که، اثری که معاصران نسبت به قلم خود شاه طهماسب که به شرح حوادث تاریخی پرداخته و کوشیده که در آن واقعه‌ی را ناگفته و ثبت نشده نگذارد. دوم آن که، چنانچه کلام خود شاه طهماسب باشد می‌تواند بر آشنایی با طرز تفکر، خوی و خصلت‌ها و روحیات وی، مؤثرترین اثر باشد.

کتاب مذکور با توجه به محتوی تاریخ آن اثری مناسبی در گرایش و عقیده شاه طهماسب به مذهب تشیع، نحوه مبارزه با سنی‌های آنک و عثمانی، توبه‌ای که انجام داد و توجهانی که به اهل بیت علیهم السلام دارد، در تحقیق بسیار مؤثر رد.

۲- احسن التواریخ

تألیف **حسن بیگ روملو** که وقایع دوران شاه طهماسب اول را از روز اول تولد به سال ۹۲۰ هـ. ق تا پایان عمر آن پادشاه سال ۹۸۴ هـ. ق به رشته‌ی تحریر درآورده است.

به گفته‌ی خود مؤلف چهل سال در رکاب شاه طهماسب در سفر و حضر خدمت کرده و بسیاری از قضایا من جمله ضیافت طهماسب را به مناسبت ورود همایون پادشاه هند به چشم دیده و در جنگ‌های قزلباشان با کردها و گرجیان شرکت جسته است تا وقایع آن روزگار را به نگارش در آورد.